

PETYCJA

w sprawie systemowego wzmocnienia ładu przestrzennego poprzez obowiązkowe wdrażanie przepisów ustawowych, przyspieszenie uchwalania i egzekwowania uchwał krajobrazowych oraz powiązanie finansowania samorządów z realizacją zadań ustawowych

Szanowni Państwo,

w ostatnich latach jednostki samorządu terytorialnego w Polsce zostały objęte znaczącym i wielowymiarowym wsparciem finansowym ze strony administracji centralnej. W szczególności obejmuje ono:

- Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych – środki sięgające dziesiątek miliardów złotych (łącznie w kolejnych edycjach ok. 100 mld zł wartości programu),
- Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg – wielomiliardowe wsparcie modernizacji i budowy dróg lokalnych,
- Fundusz Inwestycji Lokalnych – bezzwrotne transfery dla gmin i powiatów,
- zwiększone udziały jednostek samorządu terytorialnego w podatkach PIT i CIT,
- środki z Krajowego Planu Odbudowy oraz funduszy unijnych,
- liczne programy sektorowe (edukacja, sport, termomodernizacja, transport publiczny, rewitalizacja, infrastruktura wodno-kanalizacyjna).

W efekcie samorzady dysponują dziś istotnie zwiększonymi zasobami finansowymi oraz szerokimi kompetencjami w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej i realizacji zadań własnych.

Pomimo tego w wielu częściach kraju utrzymuje się istotny problem niewystarczającej realizacji podstawowych obowiązków w zakresie ładu przestrzennego oraz wdrażania instrumentów przewidzianych przepisami prawa, w tym uchwał krajobrazowych.

Należy podkreślić, że problem nie dotyczy wyłącznie ich egzekwowania, lecz w wielu przypadkach już samego braku ich uchwalenia. Znaczna część jednostek samorządu terytorialnego nie wdrożyła uchwał krajobrazowych w ogóle, mimo że narzędzie to zostało przewidziane w systemie prawnym jako podstawowy instrument ochrony przestrzeni publicznej przed chaosem reklamowym i degradacją estetyczną.

W praktyce prowadzi to do sytuacji, w której:

- obowiązujące przepisy ustawowe nie są w pełni implementowane na poziomie lokalnym,

- brak jest jednolitego standardu ochrony ładu przestrzennego w kraju,
- w wielu gminach utrzymuje się wieloletni chaos reklamowy bez realnych mechanizmów jego ograniczania,
- działania rewitalizacyjne i inwestycyjne są niespójne z brakiem podstawowych regulacji porządkujących przestrzeń,
- istnieje trwała nierównowaga pomiędzy zakresem finansowania JST a stopniem realizacji ich ustawowych obowiązków.

W szerszej perspektywie problem nie dotyczy wyłącznie pojedynczych gmin ani samego stosowania przepisów, lecz systemowego stanu przestrzeni publicznej w Polsce.

W wielu miejscach kraju przestrzeń wizualna została w znacznym stopniu zdominowana przez nieuporządkowaną i często przytłaczającą ekspozycję reklam zewnętrznych – na ogrodzeniach, elewacjach budynków mieszkalnych i usługowych, a także w przestrzeni drogowej i przyulicznej.

Zjawisko to występuje zarówno w małych miejscowościach, jak i w otoczeniu większych ośrodków miejskich, tworząc wrażenie braku spójnej polityki państwa w zakresie ochrony ładu przestrzennego.

Problem ten nie wynika wyłącznie z braku przepisów, lecz przede wszystkim z ich nierównomiernego wdrażania, ograniczonej skuteczności egzekucji oraz braku jednolitych standardów jakości przestrzeni publicznej w skali kraju.

W efekcie dochodzi do trwałego obniżenia jakości krajobrazu kulturowego oraz spójności estetycznej przestrzeni publicznej, mimo że państwo dysponuje zarówno instrumentami prawnymi, jak i finansowymi pozwalającymi na poprawę tej sytuacji.

W związku z powyższym wnoszę o:

1. wprowadzenie obowiązkowego, terminowego wdrożenia uchwał krajobrazowych przez jednostki samorządu terytorialnego, wraz z mechanizmem realnego nadzoru nad ich uchwalaniem,
2. przeprowadzenie ogólnokrajowej analizy stopnia wdrożenia instrumentów ładu przestrzennego oraz identyfikację gmin, które nie przyjęły uchwał krajobrazowych,
3. ustanowienie jednolitych minimalnych standardów ochrony ładu przestrzennego obowiązujących wszystkie jednostki samorządu terytorialnego,

4. wzmocnienie mechanizmów nadzorczych oraz egzekucyjnych w zakresie realizacji ustawowych obowiązków w zakresie planowania przestrzennego i egzekwowania prawa lokalnego,
5. rozważenie uzależnienia części wybranych programów wsparcia finansowego dla JST od faktycznego wdrożenia i stosowania narzędzi ochrony ładu przestrzennego, w tym uchwał krajobrazowych,
6. stworzenie systemu oceny i publikacji danych dotyczących stopnia realizacji obowiązków ustawowych przez samorządy w zakresie ładu przestrzennego.

Celem niniejszej petycji nie jest ograniczenie roli samorządów ani ich finansowania, lecz zapewnienie realnej równowagi pomiędzy przekazywanymi środkami publicznymi a faktyczną skutecznością realizacji ustawowych obowiązków publicznych.

Utrzymywanie się sytuacji, w której znaczna część gmin nie wdraża podstawowych narzędzi przewidzianych ustawowo, przy jednoczesnym szerokim finansowaniu ich działalności ze środków publicznych, wymaga systemowej reakcji państwa.

Z poważaniem,